

בבא בתרא כח

משה שווערד

הקדמה לפרק חזקת הבתים

1. חידושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף כח עמוד א

חזקת הבתים. פי' כל החזקות הנזכרות בכאן הם חזקה של ראייה דאוקמוה במקום שטר ועדים, ואין זו חזקה דקנין הנזכרת בנכסים שיש להם אחריות ואינן דומות זו לזו כלל, דאילו חזקת קנין הוא תיקון בגופה של קרקע כדתנו (לקמן מ"ב א') נעל גדר וכו' הרי זו חזקה ואכילת פירות אינה קונה וכדבעינן למימר בפירקין, ואילו חזקת ראייה היא בהפך דתיקון אינה ראייה וכדאמרינן לקמן (ל"ו ב') מימר אמר כל שיבי דכרבא לעייל ביה, ואין חזקה אלא אכילת פירות בשופי כדרך שהבעלים אוכלים.

2. בית הבחירה (מאירי) מסכת בבא בתרא דף כח עמוד א

חזקת הבתים וכו' כבר ביארנו בראש המסכתא שכונת זה הפרק אמנם היא בביאור עניני החזקות ר"ל המחזיק בנכסי אחרים וטוען שהם שלו בטענת מכירה וכבר עמדו הנכסים בידו זמן ידוע שחזקתו מועלת בכך וזו היא הנקראת חזקת טענה ... שיש חזקה אחרת שאינה בכלל אלו החזקות והיא חזקת קנין ר"ל שהקרקע נקנה בה כגון נעל וגדר

3. ספר שערים מצויינים בהלכה

דף כח. משנה חזקת הבתים כו', חזקתן שלש שנים כו'. פרש"י אם החזיק בה שלש שנים א"צ להביא שטר מכירה כו'. כתב הפ"מ ג (פתיחה לאו"ח אגרת ב) בשם ס' התשבי (ערך חזק) דפירוש המלה "חזקה" הוא מלשון "אחיוה", כמו (וארא ט-ב) "ועודך מחזיק בס", ופרש"י אחוז בס, כמו (תצא כה-יא) "והחזיקה במבושיו", וה"נ מי שיש לו אחיוה בקרקע ג' שנים ואין אחר יכול להוציאה מידו נקרא חזקה כו' עי"ש. ובתשר' הרשב"א (ח"ב סי' שפג) כתב, דלשון חזקה כשמה, כלומר דבר חזק שאין אחריו כלום.

4. ספר דבר יעקב

ב] חזקת הבתים וכו' חזקתן שלש שנים מיום ליום - האחרונים מבארים מאי שנא מטלטלין מקרקע, שבמטלטלין יש למחזיק חזקה מיד ובקרקע בעינן חזקת ג"ש.
א. בש"י ר' שמואל [אות א] כתב שבמטלטלין יש למחזיק חזקה מיד, ולא אולינן בתר חזקת מרא קמא [של התובע], דחזקה כל מה שתחת יד אדם הרי הוא שלו משום שלא מחזיקין אינשי בגולנותא, ולכן תולים שהגיע לידו ע"י קניה מהמרא קמא. והא דליכא האי דינא בקרקע, בפשטות הטעם משום שלא שייך לתפוס תחת ידו, וכל אדם יכול להכנס לקרקע חבירו, ולכן לא שייך חזקה דלא מחזיקין בגולנותא.

ג. מפשטות לשון הרשב"ם [במשנה להלן מב, ד"ה אין] משמע שבמטלטלין מהני מוחזק כיון שלא כותבים שטר על מטלטלין ואין ריעותא של אחוי שטרך, משא"כ בקרקע שיש ריעותא של אחוי שטרך.

5. שיעורי הרב דוד: סימן י"ב - בענין חזקת תשמישין

(רא) שיטת רש"י דחזקת תשמישין היא לאלתר, כיון דליכא ריעותא דאחוי שטרך בפירש"י ד"ה (תוס') אחזיק להורדי וכו', הכא בחזקת תשמישין בעלמא מיירי, שמשמש בשל חבירו, ובשעה אחת משמש בפניו ושוקק הוא חזקה וכו'. וטעמא משום דאמרין לא שכיב איניש לאישתמושי בתוך שלו תשמיש של קביעות בלא רשותו, וכיון דמשמש זה לפניו ושוקק, י"ל דנטל רשות ממנו, או נתן לו ממון ומכר לו תשמיש זה. והני - מילי דהויא חזקה, כגון שטוען הוא מכר לי או נתן לי במתנה, אבל אם טען נשמתשתי בפניו ושוקק, אינה חזקה, ע"כ. והיינו דדעת רש"י [רשב"ם] דחזקת תשמישין הויא חזקה לאלתר, אולם דוקא היכא דיש עמה טענה, שטוען שמכר או נתן לו, אבל בלא טענה אינה חזקה.

ולכאורה מוכרח דס"ל כשיטת הרמב"ן לקמן (דף מב. הובא בקצוה"ח סי' ק"מ סק"ב), ודלא כהקצוה"ח שם.

דהנה בגמ' לקמן (דף כט א) מסיק דטעמא דחזקת ג"ש הוא דעד תלת שנין מזדהר איניש בשטרא, טפי לא מזדהר.

והקצוה"ח (שם סי' ק"מ סק"ב) הקשה, דאכתי צריך טעמא, נהי דליכא ריעותא במה שאין לו שטר אחר ג' שנים, משום דטפי לא מזדהר, מ"מ סו"ס הא אין לו ראייה, ואיך מוציאין ממ"ק בלא ראייה. [1] והביא דבחי' הרמב"ן מבואר דעיקר טעמא דחזקה הוא דע"י דשתק רגלים לדבר דמסתמא מכרו לו, ובאמת הוי זה ראייה תיכף, ורק דתוך ג' שנים איכא ריעותא בזה שאין לו שטר, דאמרין ליה אחוי שטרך, ומשו"ה רק לאחר ג' שנים דליכא ריעותא, כיון דלא מזדהר בשטרא, מהני הראייה. [2] אבל הקצוה"ח שם כתב, דנראה דעיקר דין חזקה דשלוש שנים הוי רק תקנת חכמים משום תיקון העולם, דכיון שיושב המחזיק ג' שנים, ואין אדם מערער, סובר המחזיק דשוב לא יערערו, ולכן אינו נזהר בשטר יותר, ויכול לימשך מזה פסידא ללקוחות, ולכן תקנו חכמים שיהא נאמן ע"י החזקת ג"ש, ואם האמת עם המערער, יעשה מחאה תוך ג' שנים ואז יהא צריך לשמור על השטר, וע"ש שהוכיח כן מדברי הראשונים.

ועכ"פ נמצא דלהרמב"ן דין חזקת ג"ש הוי דין גמור, [לא רק תקנ"ח] דבאמת לאלתר הוי ראייה שמכרו לו, וכל מה דבעינן ג' שנים הוי רק משום ריעותא דשטר, אבל אחר ג' שנים דליכא ריעותא, ממילא חזקתו חזקה. אבל להקצוה"ח דין חזקת ג"ש הוי רק תקנ"ח, וכל עצם החזקה נשלמת רק ע"י שמחזיק ג"ש, ולא קודם, וכמש"נ.

ולכאורה מרש"י הכא מוכרח כשיטת הרמב"ן, דהרי כתב דחזקת תשמישין הוי חזקה לאלתר, ואי נימא כהקצוה"ח דכל עצם ראיית החזקה הוי רק ע"י ג' שנים, מ"ט בחזקת תשמישין הוי חזקה לאלתר, כשמשמש ואינו מוחה, מ"ט מחזקת קרקעות.

אלא מוכרח דס"ל כהרמב"ן דעצם ראיית החזקה הוי לאלתר, וכל מה דבעלמא בעינן ג"ש היינו רק משום דתוך ג' שנים איכא ריעותא דשטרא, ולכן זה דוקא בקרקעות שכותבין עליהן שטר, אבל בתשמישין שאין כותבין שטר כלל, לא הוי ריעותא וממילא שפיר הוי חזקה לאלתר.

6. ספר שערים מצויינים בהלכה

תמיד, כמו (פנחס כח-ו) "עולת תמיד" ואינה אלא מיום ליום, וכן במנחת חביתין נאמר (צו ו-יג) "תמיד" ואינה אלא מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, אבל תמיד האמור בלחם הפנים (אמור כד-ח), משבת לשבת הוא. וע"י במס' חגיגה (כו:): שולחן כתיב ביה תמיד, מנורה לא כתיב בה תמיד, ופרש"י כלומר תמיד האמור במנורה לא תמיד יומם ולילה קאמר, אלא תמיד מלילה ללילה כתמיד האמור בעולת תמיד ובחביתין כ"ג כו', אבל תמיד האמור בשולחן תמיד יום ולילה הוא, דמשבת

לשבת הוא ערוך עליו. וע"י במס' מנחות (צט:): שהובא מחלוקת ת"ק ור"י עה"כ (תרומה כה-ל) "לחם פנים לפני תמיד". והביאור בזה דבכל מקום מתפרש המלה "תמיד" אחרת, לפעמים פירושו תמידות החלטי בלי הפסק כלל, וכמו (צו ו-ו) "אש תמיד תוקד על המזבח", וכן (תהלים טז-ח) "שויתי ה' לנגדי תמיד" ויש תמידות סדורי שיהי' הדבר בכל פעם בנקודה מיוחדת מן הזמן ולא ישונה בכל פעם, כמו "עולת תמיד", שר"ל בכל יום בלי הפסק

7. חידושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף כח עמוד א

ולעולם אין צריך לחזקה אלא כשיש לתובע עדים שהיתה שלו או של אבותיו או שמתו מתוכה או שדר בה אפילו יום אחד קודם למחזיק הזה, הא לאו הכי אין המחזיק הזה צריך לא עדות ולא חזקה ונאמן במיגו שלקחה, וכדתנן מודה ר' יהושע באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו נאמן שהפה שאסר וכו' וכדאיתא בכתובות פרק האשה (ט"ז א').

וכל שצריך לברר חזקה ובריר אותה יש אומרים שצריך להשבע עדיין היסת שהוא כדבריו וכן כתב הרמב"ם, ואע"פ שאין נשבעין לקרקעות, שבועת היסת נשבעים כמו שכתב הרי"ף מההיא סוגיא דהפוגמת כתובתה (כתובות פ"ז א'), ויש אומרים דחזקה במקום עדים או שטר עומדת ואין עליו שבועה כלל ואפילו התובע ברי, וכך היה נראה למורי הר"א נר"ו, ואפילו לפי דברי האומרים שיש שבועת היסת אומר מורי דדוקא בתובע ברי אבל לגבי יורש או לוקח שאינו ברי אין עליו שבועה, וכן שמעתי ממורי הרשב"א נר"ו.

1. חידושי הרשב"א מסכת בבא בתרא דף כח עמוד א

והעבדים, ק"ל אמאי תני הכא העבדים דמשמע דדוקא משום דעושינן פירות תדיר חזקתן ג' שנים הא לאו הכי לא בעי ג' שנים ואמאי והא מנפשייהו קא אזלן והוו להו כגודרות שאין חזקתן לאלתר אלא לאחר ג' שנים וכדאמרינן בגמ', [1] וי"ל דגודרות אין להם חזקה לאלתר אבל לאחר שנה או שנים שדרך הבעלים להקפיד בכך ואינן מניחין אותן ביד אחרים יש להן חזקה, ועבדים נמי אי משום האי טעמא לאחר שנה או שנים סלקא להו חזקה אבל משום דעבדי פירות תדיר אין להם חזקה עד לאחר ג', וכי אקשינן בגמ' והעבדים יש להם חזקה והא אמר ריש לקיש הגודרות אין להן חזקה ופרקינן אין להם חזקה לאלתר אבל יש להן חזקה לאחר שלש, אעבדים קא מהדר וה"ק העבדים אין להם חזקה לאלתר כגודרות אבל לאחר שלש יש להן חזקה לעבדים, ולעולם גודרות לאלתר הוא דאין להן חזקה הא לאחר זמן שדרך הבעלים להקפיד ושלא להניחן ביד אחרים יש להן חזקה, וכן נראה מלשון ר"ח ז"ל שכך כתב שם הא דאמר ריש לקיש אין להם חזקה לאלתר וזה ששינוי העבדים יש להן חזקה לאחר שלש דאמרינן כיון דמשמש לזה שלש שנים והניחו בעלים ולא מיחה הרי זה קנאו בחזקה ע"כ. [2] א"נ י"ל דעבדים תרי טעמי אית בהו חד משום דאזלי מנפשייהו ועוד משום שעושינן פירות תדיר, וכיון דעבדים הוקשו לקרקעות תנא להו הכא בהדי חזקת קרקעות הואיל ואית בהו נמי משום דעושינן פירות תדיר:

2. חידושי הרישב"א מסכת בבא בתרא דף כח עמוד א

והעבדים. ... [3] והנכון דהעבדים והגודרות כיון שאין להם חזקה לאלתר אוקמינהו רבנן [א] שלש שנים כדין הבתים שלא לתת דבריהם לשיעורין כפי מה שבני אדם מקפידין וכדאיתא בגמ' (כ"ט א'), ותדע עוד דהא אסיקנא בגמ' דלרבנן טעמא דשלש שנים היינו דעד הכי מזדהר בשטריה וגודרות על הרוב לאו בני שטרא נינהו, אלא ודאי דתו לא פלוג רבנן, והא דקתני הכא [עבדים] ולא קתני גודרות היינו משום דכיון דעבדים הוקשו לקרקעות לכמה דינין ועושינן פירות תדיר גם כן כבתים תנא להו בהדייהו.

3. ספר דבר יעקב

[ו] וכל דבר שהוא עושה פירות תדיר חזקתן ג' שנים מיום ליום – הטעם דבעינן מיום ליום מבאר ר' גרשום, כדי שהמערער לא יוכל לטעון אני באתי לשם ולא ראיתי שהיה משתמש בן לפיכך לא מחיתי.
[הרמ"ה [אות א] כתב הטעם, שצריך שיתחזק בו בדרך קבע כדרך בעלים, שלא יוכל המערער לטעון כיון שראיתי שהוא השתמש רק דרך עראי לא מחיתי בו, כיון שאמרתי שאין כוונתו להחזיק בה. וכ"כ הג"י שבעינן מיום ליום כדרך שהבעלים משתמשים.
הרשב"א כתב שא"צ ממש לאכול בכל יום, והראיה משוכך שאין דרך לאכול שוככו בכל יום, אלא לאכול תדיר, כדרך בעלים קאמר.

4. תוספות מסכת בבא בתרא דף כח עמוד א

שהן י"ח חדש – תימה וכי מניינא אתא לאשמועינן וכה"ג פריך בכמה דוכתי וליכא למימר דרצופין אתי לאשמועינן דא"כ מאי קמ"ל רב הונא ובגמרא משמע דמתניתין לא הוה שמעינן דבעינן רצופים אי לא דאשמועינן רב הונא [עי' תוי"ט שתמה על זה].

5. ספר דבר יעקב

[ג] תד"ה שהן י"ח חודש – תימה וכי מניינא אתא לאשמועינן וכו' וליכא למימר דרצופין אתי לאשמועינן דא"כ מאי קמ"ל ר"ה וכו' – התווי"ט [שצ"יין מסורת הש"ס] תמה על זה, שר"ה ארישא איתמר אליבא דת"ק, והתוס' מדברים לפי ר' ישמעאל.

רע"א למשנה מתרץ כיון שמדברי ר' ישמעאל נשמע שבעינן רצופין, א"כ נשמע שגם ת"ק סובר כן, דמחייבי תיתי לעשות בזה מחלוקת.

6. חתם סופר מסכת בבא בתרא דף כח עמוד א

הרי הם י"ח חדש עתו"ס ומ"ש תי"ט ודבריו דחוקי' ועמ"ש לעיל בסמוך בזה ועיין פי' רמב"ן דכ' דסד"א דג' חדשי' מקוטעי' קמ"ל וא"ש אך לפירש"י דס"ל דבג' חדשי' זורע וקוצר א"כ אה"נ אי אירע לו שאסף תבואה בג' חדשי' מקוטעי' סגי לי' בהכי שהרי אכל תבואתה וליתלי' לתי' רמב"ן ואולי י"ל ה"א אי נתעברה שנה האמצעי בעי' י"ג חדשי' וכן דעת פר"ח בי"ד סי' נ"ז וע"ש ש"ך סקמ"ג ע"ש קמ"ל דבי"ח חדשי' סגי.

7. תוספות מסכת יבמות דף סה עמוד א

ישור המועד – [1] רבי לא פליג אקרא אלא כלומר התם מתקיימין דברי רשב"ג דלא מיתחזיק אלא בתלת זימני.

חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף סה עמוד א

[2] ויש מרבותינו ז"ל שפני' דלרבי דאמר דבתרי זימני הויא חזקה ה"ה דמשני נמי אין לה כתובה אם לא הכיר בה שהרי הוחזקה עמו כשבת לגבות כתובתה, וכדחזינן לעיל גבי חיבי מלקיות דבתרי זימני ענשינן ליה בזימנא תנינא דאתחזק ביה, ואע"ג דמודה רבי בשור המועד דעד נגיחה שלישית לא משלם נזק שלם, שאני התם דכי לא הדר ונגח מאי משלם

8. תוספות מסכת בבא בתרא דף כח עמוד א

עד נגיחה רביעית לא מיחייב - תימה לר"י דמאי פריך הא הכי יליף משור המועד מה התם הוחזק נגחן שלש פעמים ה"נ הוחזק שתקן בשלש שנים א"כ משלש שנים ואילך קמה ליה ברשותיה ואומר ר"י דס"ד דמקשה דהכי יליף מה התם מכי נגח ג' פעמים נפק ליה מחצי נזק לנזק שלם ה"נ כיון שאכלה שלש שנים ולא מיחה נפקא ליה מרשות מוכר לרשות לוקח אע"ג דמילתא בלא טעמא הוא.

9. ספר דבר יעקב

ג' נגיחות, ה"נ כאן הוחזק שתקן ע"י ששתק ג' שנים. ועיקר הלימוד כמו ששם אחרי ג' נגיחות לא תולים במקרה אלא תולים שהשור נגחן, ה"נ אחרי ג' שנים של שתיקה לא תולים במקרה אלא שהשתיקה היא מפני שמכר השדה.
הרמב"ן ור' יונה והריטב"א והר"ן מבארים דילפינן מה התם יצא מחזקת תם ונעשה למועד, ה"נ אחרי ג' שנים יצא הקרקע מחזקת המרא קמא ונעשה בחזקת המחזיק.

טו] א"ר יוחנן שמעתי מהולכי אושא שהיו אומרים מנין לחזקה שהיא ג' שנים משור המועד / וכו' - התוס' [ד"ה עד, ולהלן ד"ה אלא וד"ה שתא] מפרשים הדמיון, כמו שם הוחזק נגחן ע"י

10. שיעורי ר' דוד בבא בתרא דף כח עמוד א

(מ) ביאור הלימוד חזקת ג"ש משור המועד

גמ' מנין לחזקה שהיא ג' שנים, משור המועד.

וצ"ב איזה לימוד זה, דהא ליכא ג"ש או במה מצינו, וכנראה דלימוד זה הוי רק סברא בדיני ממונות, דנילף משור המועד. אכן קשה, דהא התוס' (בד"ה עד) כתבו, דהא דילפינן משור המועד, היינו דע"י ג"ש נפקא ליה מרשות מוכר לרשות לוקח, אע"ג דמילתא בלא טעמא הוא, ולכן מקשה דעד שנה רביעית לא יהא חזקה. ולכאורה כיון דאין זה לימוד מיוחד משור המועד, רק מסברא, איך היה ס"ד ללמוד גם דין זה שאין בו סברא, [דכיון דליכא ג"ש או לימוד אחר רק מסברא, מה ההכרח ללמוד עוד דבר שאין בו סברא] וצ"ע.

והנה בעיקר הלימוד משור המועד, נראה דהלימוד הוא, דכמו דבשור המועד, ע"י ג' פעמים נתחלף משור תם לשור מועד, ה"ה כאן ע"י ג' פעמים נתחלף המחזק, דלעולם זה שישב ראשון בקרקע הוא המ"ק והמחזק, ואפ"ל דהראשון ישב רק יום אחד והשני ישב אח"כ שנתיים וחצי, אפ"ה הראשון דהוא המ"ק חשיב המחזק, וזה ילפינן משור המועד דכשישב המחזיק ג"ש, נתחלף, ויצא מחזקת המ"ק, והמחזיק נקרא מחזק, והגם שאין ראי' וסברא שזה שלו, מ"מ חשיב הוא המחזק.

ואמנם כבר דנו (ע"י קה"י ב"ק סי' כ"ט) בשור המועד, אם בג"פ שנגח זה "ראיה" שהוא מועד, או דע"י הג"פ הוא מתחלף מתם למועד. ובגמ' יש סתירות, דביבמות (סד ב) הגמ' מדמה למתו אחיו מחמת מילה, ומשמע דזה ראי' שכולם חלשים ומחמת זה מתו, [דל"ש לבאר שם דאז נהפך הטבע שמהיום כולם ימותו], ובב"ק (לז ב) הגמ' מדמי לנדה, ושם הרי הביאור דהיא מתרגלת, ולא שיש ראי' שהיא רגילה מעיקרא, ומוכח דזה הרגל שנעשה מועד. [והגר"ח ביאר, דכשנגח פעם אחת, זו קוש'י, ואומרים שזה מקרה, וכשנגח ב' פעמים הוי זה שתי קושיות, ואומרים שני תירוצים שהיו שני מקרים, אבל בפעם השלישית יש שלש קושיות, ובמקום לומר שלשה תירוצים שזה שלשה מקרים, אומרים תירוץ אחד, שהוא מועד וא"כ יוצא שזו ראי' שהי' מועד למפרע].

ומדמיון הגמ' הכא חזקת ג"ש לשור המועד, לכאורה היה מוכרח שזו ראי', היינו דזה ראי' שקנה לפני ג"ש. אכן לדברינו הנ"ל אין זה מוכרח, די"ל שפיר דע"י ג' נגיחות הוא מתרגל ונעשה מועד, וכמו כן בחזקת ג"ש הוא נעשה עכשיו למוחזק, וכמש"נ, דע"י ג"פ נשתנה מרשות המ"ק, ונעשה המחזיק מוחזק.

מא) ביאור הס"ד דלא יאה מוחזק עד שנה רביעית

גמ' אי מה שור המועד עד נגיחה רביעית לא מיחייב, ה"נ עד שנה רביעית לא קיימא ברשותיה. והביאור דכיון דהלימוד משור המועד הוא, נעשה המחזיק למוחזק ע"י ג' שנים, וכנ"ל, א"כ נילף מהתם דבעינן נמי שנה רביעית. וכן פ' נמי הרמב"ן, דקושית הגמ' אי מה שור המועד עד נגיחה רביעית וכו', היינו דכמו דהתם אע"פ שיצא מחזקה של תמות, לא נכנס לחזקה של מועדות עד פעם רביעית, הכי נמי לא נכנס שדה זו בחזקת הלוקחו עד שנה רביעית, אע"פ שיצאת מרשות המוכר, והאיך הוא נאמן לגמרי, ע"כ.

והיינו דכמו דהתם ע"י ג"פ יצא מתם, ומועד נעשה רק ע"י פעם הד', כמו כן הכא ע"י ג' שנים יצא מהמוכר, וע"י שנה ד' נעשה של הלוקח. (ואכן צ"ע מה יהיה בשנה הד', כיון דלא הוי בחזקת אחד מהן, והאם יאה כדא"ג).

ואכן צ"ב בעיקר קושיית הגמ' מאי פריך דעד שנה ד' לא יאה של הלוקח, דאמאי צריך לזה שנה שלימה, הרי כיון דעכ"פ בג' שנים יצא מרשות מוכר, דהיינו מחזקת מ"ק, הרי שוב מהני תפיסתו גרידא, דהא כל מה דלא מהני תפיסה בקרקעות הוי משום דהוי בחזקת מ"ק, והכא דליכא מ"ק ע"י ג' שנים, ממילא הו"ל מוחזק ואמאי ניבעי שנה רביעית.

ואפשר דדוקא היכא דליכא מ"ק כלל, בזה מהני תפיסה בקרקע להחשיבו מוחזק, אבל הכא דבאמת איכא מ"ק, וכל מה דנפקע המ"ק הוי רק ע"י שהוא נכנס להקרקע ונעשה מוחזק, וא"כ שפיר פריך דנילף משור המועד דאינו נעשה מוחזק עד שנה ד'.

11. תוספות מסכת בבא בתרא דף כח עמוד ב

אלא מעתה חזקה שאין עמה טענה כו' - תימה מאי ס"ד דמקשה דהיכי מצי לאוקמי בידיה כיון דלא טעין מידי וי"ל דהכי פריך כיון דילפת משור המועד מה התם בשלש נגיחות הוי בחזקת נגחן הכא נמי כיון דאכלה שלש שנים ולא מיחה הויא בחזקת שלא ימחה עוד ובלא טענה נמי תהא שלו דאית לן למימר שמחל לו ...

12. ספר דבר יעקב

ג] בא"ד - ובלא טענה נמי תהא שלו דאית לן למימר שמחל לו - לכאורה צ"ב מה שייך מחילה על קרקע, הרי מחילה שייך רק בחוב או שיעבודים ולא בקרקע שהיא בעין ובעי מכירה בקנין. ואמנם כן כתבו הריטב"א וחי' הר"ץ והרשב"א [הובא בקו"ש אות קא] דאין לפרש שקושית הגמ' ששתיקתו היא מחילה, דקרקע אינה נקנית במחילה אלא במכירה ונתינה. בברכ"ש [סימן כה-ד] בשם הגרי"ס ובשי' ר' שמאל [אות ו] כתבו דכוונת התוס' שע"י שתיקתו אנו דנים כאילו הקנה הקרקע, דע"י שתיקתו הוי כמאן דאמר לו לך חזק וקני.

13. ספר דבר יעקב

ה) מתקיף לה רב עזרא אלא מעתה מחאה שלא בפניו לא תיהוי מחאה דומיא דשור המועד – נהלקו רש"י ותוס' בביאור הקושיה. רש"י מפרש שמחאה שלא בפניו לא תהיה מחאה וממילא יש

למחזיק חזקה. התוס' מפרשים שמחאה שלא בפניו לא תהיה מחאה וממילא אין למחזיק חזקה, וא"כ חזקה שלא בפניו לא תהיה חזקה.

רש"י מפרש שמחאה שלא בפניו לא תהיה מחאה, וכיון שהמחאה באה כדי להזהירו לשמור על שטרו, יכול המחזיק לטעון אילו היית מוחה לפני הייתי שומר על שטרי, ועכשיו שלא מחית לא שמרתי ומתני ליה חזקה. וכן מפרשים הרמב"ן והר"ן. ומוסיפים הרמב"ן והר"ן דאע"פ שלפי הולכי ארסא אין הטעם משום שג' שנים מזדהר בשטרא, כ"מ הטעם שמהני מחאה הוא כדי שיזהר בשטרו, ואם לא מהני מחאה שלא בפניו אינו יכול לשמור על שטרו וממילא צריך להיות שאית ליה חזקה.

14. ספר דבר יעקב

ט) ד"ה דתברך חברא אית ליה וכו' והדבר בא לאזניו ואינו יכול לומר אילו שמעתי הייתי זהיר בראיית זכותי – משמע מרש"י שאם העדים העידו שלא סיפרו לאיש והמחאה לא באה באזניו אית ליה טענה שלא נזהר בשמירת השטר. וכ"כ בש"ר' שמואל [אות ב] שדעת רש"י היא שבעינן שהמחאה תבוא לאזני המחזיק.

הרשב"ם [להלן לט. ד"ה מחאה] והתוס' [מ. ד"ה מחאה] והרא"ש והנ"י [ריש פירקין] כתבו שאם המערער מיחה כדן, אף שהעדים מעידים שהמאה לא באה לאזני המחזיק, ג"כ הוי מחאה ובטלה החזקה. [השעה'מ [סימן קמו-ג] מביא שהרמב"ן והרשב"א חולקים].

הקה"י [סימן יח-א] מקשה היאך אפשר להאמין לעדים שמעידים שלא הגידו המחאה, הרי כל אחד מעיד רק על עצמו וא"כ הוי עד אחד. ומביא החזו"א שתירץ דכיון שהם מעידים על המחאה, אמרינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר והם נאמנים לפסול המחאה.

15. ספר שערים מצויינים בהלכה

ר"י דלא נעשה מועד בג' פעמים ביום א', משום דאמרי' דבאותו יום תונבא [שגערין] נקט ליה, משא"כ הכא גם ר"י ס"ל דאם הורגל כשאומר מפוזרין, ק"ו ברצופין. ובביאור הגר"א (שם) פסק מכח קושיא זו כה"ר פרץ. וכ"ה בתשו' הלכות קטנות (ח"א סי' רסג). ועי' בתשו' נודע ביהודה (מהד"ק או"ח סי' כו) שהאריך לתרץ דגם ר"י סובר האי ק"ו דקירוב עדיף מריחוק. וע"ע בלחם משנה (תענית פ"ב ה"ה). ועי' במחה"ש (שם) דמסופק, אם טעה בתוך הלי' יום, והתפלל שמונה עשרה כמנהגו ולא הזכיר משיב הרוח ומוריד הגשם, אם אמרי' דהימים הראשונים יפלו, וצריך עוה"פ ל' יום, דהא מדמי ליה לשור המועד, וכשור המועד אם נגח יום א', וכיום שלאחריו לא נגח, ואח"כ נגח ב' ימים, אעפ"כ אינו מועד, דהנגיחה הראשונה אינה מצטרפת, כיון דראה שור ולא נגח.

ועי' בשו"ע (שם ס"ט) דאם אמר ביום א' דפסח ברכת אתה גבור עד מוריד הטל צ' פעמים כו', הר"ז בחזקת שלא הזכיר גשם וא"צ לחזור. והרמ"א הוסיף גם הדין של שמע"צ. ובתשו' חתם סופר (או"ח סי' כ) כתב, דלכתחלה יש לאמרו מאה פעמים ואחד, עי"ש הטעם לזה.

ריחוק נגיחותיו חייב, קירוב נגיחותיו לא כש"כ. כתב הטור (או"ח סי' קיד) דמהר"ם מרוטנברג היה רגיל לומר בשמע"צ ברכת אתה גבור צ' פעמים עד משיב הרוח ומוריד הגשם, כנגד ל' יום שאומר אותו ג' פעמים בכל יום, ועכשיו אם מסופק א"צ לחזור, וראיתו מהא דאמרי' הכא גבי שור המועד, ריחוק נגיחותיו חייב קירוב נגיחותיו לא כש"כ, וה"ר פרץ כתב, שאין הנידון דומה לראיה, דהכא היינו טעמא משום שהוחזק ליגח, ואם הוחזק בג' רחוקות, כש"כ בג' קרובות, אבל בהזכרת גשם הדבר תלוי בהרגל לשוננו. והב"י הביא בשם מהרי"א, דנראה כסברת מהר"ם, דהרי הרגל לשון אינו אלא מצד הטבע המורגל באדם, וה"ה כמו שור נגח. והקשו בדרישה ובטו"ז ובמג"א (שם ס"ק יג) היכי מיייתי ראיה מר"מ, הא קי"ל כר"י דלא נעשה מועד עד שיגח ג' פעמים בג' ימים, ולא ג' פעמים ביום אחד [עי' ברמב"ם נזקי ממון פ"ו ה"א], ותירץ המג"א דשור שאני, דסובר

16. תורת חיים מסכת בבא בתרא דף כח עמוד ב

לרבנן מאי. משמע דלרבי ישמעאל אתי שפיר ותמימה לרבי ישמעאל נמי תיבעי תינה דבר שאין עושה פירות תדיר דסגי ליה בשלש אכילות דיליף לה משלש נגיחות דשור המועד דבר שעושה פירות תדיר כבתים ובורות וכל הני דחשיב להו ברישא דמתניתין דליכא מאן דפליג בהו דחזקתן שלשה שנים מיום ליום מנא ליה דמשור המועד ליכא למילף דא"כ **מנא לן דבעינן שלש שנים דלמא שלשה שבועות או שלשה חדשים או שמיטות וי"ל דהנך נמי משור המועד יליף להו דכל שעושה פירות תדיר כל שנה תמימה אכילה אחת חשיבא** כיון דלאו אורחא למיגר ביתא וכל הנך דרישא דמתניתין בבציר משתא ומשכנתא נמי אמרינן סתם משכנתא שתא וכיון דהנאתן דהנך רגיל להיות על שנה תמימה לכך כל שנה ושנה אכילה אחת חשיבא.

17. ספר דבר יעקב

יזן רד"ה ה"ג שהרי נביא עומד וכו' אלמא בהני תרי שנין לא הוי חזקה מכאן לחזקה שאינה פחותה מג' שנין - הרמב"ן, הריטב"א והרשב"א מקשים שמהכא שמעינן שלא סגי בב' שנים אבל מנלן שסגי בג' שנים. הרמב"ן ור' יונה מתרצים דהפסוק הזה הוא גילוי ללמוד משור המועד, דבעינן שלש שנים ולא סגי בשלש אכילות.

הרשב"א מתרץ שהראיה היא מזה שירמיהו לא צייה כן לפני השנה העשירית, אלא ראה שאז לא היו צריכים לשמור על השטרות כיון שהיה להם אכילה של ג' שנים שהם חזקה.

דב' שנים לא, ותירצו דסמכינן אמנין שלש משור המועד.

כתב הרמב"ם (טוען ונטען פי"ב הי"ב) אכלה ערלה שביעית וכלאים, אע"פ שנהנה בעבירה הר"ז חזקה. והראב"ד חולק וס"ל דוקא כשאכל זמורות שאין בו איסור. ועי"ש במ"מ שפירש דברי הרמב"ם. ועי' מה שהארכנו לקמן (לו. ד"ה אכלה ערלה) בענין זה. ועי' בתומים (סי' קמא סק"ז) היאך מהני אכלה באיסור, הא למה ימחה המערער, מה איכפת ליה, הא הפירות הם אסורים עליו ולשריפה עומדים, / ומפרש דכיון דהוי מהנשרפים, וקי"ל (תמורה לד:) כל הנשרפים אפרם מותר, א"כ הו"ל למחות, דיש הנאה בזה ליהנות מגחלתן כו', ובלא"ה נראה דאף דעה זו סבר דאדם שלא אכל באיסור רק אכל עצים בעלמא דהוי חזקה, דהרי אמרי' כאן בגמ', דג' שנים הוי חזקה דהרי נביא עומד בעשר ומזהיר על אחת עשרה, ופריך דילמא עצה טובה קמ"ל כו', וקשה דהרי הבית נחרב במוצאי שביעית, עי' במס' ערכין (יב:) וברש"י שם (ד"ה אחר שנה) דהבית נחרב בשנת ל"ו ליובל, והיינו מוצאי שביעית, דשנת ל"ה ליובל הוה שביעית, וא"כ שנת עשירי שמיטה היתה, ומה החזקה שיחזיקו בשנת שביעית בשדה ההוא, וכי נאמר הנבואה לעושי רשעה שיאכלו באיסור שביעית, וע"כ צ"ל דגם בשביעית משכחת אכילת היתר, והיינו עצים, ויש בהו חזקה.

שהרי נביא עומד בעשר כו'. עי' ברש"י דירמיה מזהירם לכתוב שטרות, כי יגלו מן העיר ולא יחזיקו אלא ב' שנים, מכאן לחזקה שאינה פחותה משלש שנים. והקשו הרמב"ן והרשב"א, אכתי היאך ידעינן דבג' שנים הויא חזקה, הא מהכא לא משמע אלא

מוחה ברבו. וכבר הבאנו במס' כתובות (יז: ד"ה מחאה) דלפעמים אי אפשר למחות בקול רם מכמה טעמים, ודי למחות לפני ידידי, דקי"ל מחאה שלא בפניו הויא מחאה, דחברך חברא אית ליה, עד ד"מגיע לאזני מי שנוגע לו הענין. ועי' ברמ"א (יו"ד סי' קנז ס"א) אהא דאמרי' כל מי שיש בידו למחות כו', דבדבר שיש חשש סכנה א"צ להוציא ממונו על זה, ועי"ש בפתחי תשובה (סק"ה).

איתא במס' שבת (נד:) כל מי שאפשר למחות ואינו מוחה נתפס באותו עון, ופרש"י נענש על עבירות שבידו, ועי' עו"ש עה"כ (ישעיה ג-ד) "ה' במשפט יבא עם זקני עמו ושריו", אם שרים חטאו זקנים מה חטאו, אלא חטאו מפני שלא מיחו בשרים. ועי' במס' גיטין (נו.) דהואיל והווי יתבו רבנן ולא מחו ביה ש"מ דניחא להו, וזה גרמה החורבן. ועי' בתוס' לעיל (ו: ד"ה עליונים למטה) דהתלמיד היה חשוב למעלה יותר מרבו, משום שהיה